

Activitatea de informații a Armatei Române în timpul Războiului de Independență (1877-1878)

dr. Lucinescu Ioan Codruț

Institutul Național de Studii de Intelligence
Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”
ioancodrut@yahoo.com



România în anul 1877

Sursa: <http://www.mesagerulromanesc.info/>

Abstract

The development of the military intelligence service of the Romanian army was influenced both by the transformation of the Romanian army in its structure, and by the changes and the regional and continental political-military interests influencing our country's development throughout the years. Lacking the tradition of other states, the Independence War (1877 - 1878) was a serious challenge for both civilian and military Romanian intelligence. Due to the close collaboration between the different structures of the power institutions belonging to the state (especially the Ministry of Interior and the Army) most of the Ottoman Empire's attempts to find out about Romania's strengths and vulnerabilities were discovered and annihilated. Taking as a starting point the experience gained during the war of independence, the political and military authorities implemented major reforms concerning the leadership and management of the army, as well as the physiognomy of the military structures. Starting with the creation of the General Staff in 1882, the intelligence structure of the army acquired more coherence and stability and the intelligence activity entered a second stage of evolution based on the unity of intelligence and counter-intelligence structures.

Keywords: *espionage, intelligence cooperation, Romanian Army, intelligence gathering, General Army Headquarters.*

Introducere

În anul 1875, „criza Orientului” se redeschide prin războaiele din Bosnia și Herțegovina, iar în anul următor, conflictul se amplifică prin războiul bulgarilor, masacrele turcilor efectuate la sud de Dunăre sau războiul dintre otomani, Serbia și Muntenegru; autoritățile române adoptă o poziție de neutralitate, dar sprijină în ascuns aceste mișcări de eliberare, sub diverse forme (facilitarea contrabandei cu arme către răsculații sud-dunăreni, acordarea de refugiu pe teritoriul românesc pentru luptătorii urmăriți de otomani etc.).

Eșecul conferințelor internaționale de la Constantinopol (decembrie 1876 și ianuarie 1877) și Londra (martie 1877) spulberă orice speranță de pace, oferind Imperiului Țarist pretextul adecvat pentru a declanșa războiul Înaltei Porți. Asigurându-și neutralitatea Austro-Ungariei prin Convenția secretă de la Budapesta din 3/15 ianuarie 1877 (în schimbul „dreptului” de a ocupa Bosnia și Herțegovina, Viena era de acord ca, în urma iminentului

război ruso-otoman, cele trei județe din sudul Basarabiei să fie incorporate Rusiei), Petrogradul a cerut României, la 31 martie/12 aprilie să semneze convenția pentru trecerea armatelor țariste pe teritoriul țării noastre. Aceasta s-a semnat, de altfel, la 4/16 aprilie 1877, Rusia obligându-se „a menține și a face a se respecta drepturile politice ale statului român, astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum a menține și a apăra integritatea actuală a României”¹.

Dezvoltarea economică și social-politică a statului român dovedise anacronismul suzeranității otomane, în primăvara anului 1877 creându-se premisele interne și externe favorabile pentru înlăturarea ei. În consecință, în Sesiunea Extraordinară a Adunării Deputaților din 9 mai 1877, ministrul de Externe, Mihail Kogălniceanu, a declarat ruperea oricăror legături cu Poarta Otomană și a proclamat independența de stat - „Camera ia act că războiul între România și Turcia, că ruperea legăturilor noastre cu Poarta și independența absolută a României au primit consacrarea lor oficială”².

Proclamarea independenței nu a însemnat, automat și începerea unei strânse cooperări militare româno-ruse în Balcani, datorită pozițiilor divergente ale actorilor implicați. Bucureștiul urmărea, firesc să se implice ca actor individualizat în conflict, pentru ca, pe baza aportului său militar să poată obține un loc la tratativele de pace ce trebuiau să pună capăt iminentului război. Domnitorul Carol I a purtat convorbiri în acest sens atât cu marele duce Nicolae cât și cu țarul Alexandru al II-lea, ofertele de colaborare și propunerea de a se acorda o bază proprie de operații armatei române pe frontul din Balcani nu au primit răspunsurile așteptate, din considerente geopolitice – Imperiul țarist urmărea să-și asume întregul merit în preconizata victorie facilă împotriva Imperiul Otoman.

Edificatoare în acest sens este Nota diplomatică primită de guvernul român la 17/29 mai 1877 din partea cancelarului rus Gorceakov, în care se spunea că „împăratul nu invită România să coopereze dincolo de Dunăre. Dacă, însă, guvernul român ar dori să întreprindă o asemenea acțiune pe propriile sale cheltuieli, pe riscurile și pericolele sale, aceasta nu ar putea să aibă loc decât cu condiția absolută a unității de comandament superior, care ar rămâne în mâinile comandantului suprem al armatei imperiale. **Rusia nu are nevoie de concursul armatei române.** Forțele pe care le-a pus în mișcare cu scopul de a-i combate pe turci sunt mai mult decât suficiente

¹ Gheorghe Platon, *Istoria modernă a României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1985, p. 240.

² Costin Scorpan, *ISTORIA ROMÂNIEI. Enciclopedie*, Editura Nemira, București, 1997, p. 595.

pentru realizarea acestui obiectiv”³.

În această atmosferă de entuziasm, fără o evaluare serioasă asupra capabilităților militare ale Porții (care începuse de un deceniu un amplu proces de modernizare a armatei, cu concursul consilierilor și furnizorilor de arme occidentali), Petersburgul decide începerea ofensivei în sudul Dunării, declarând război Imperiului Otoman la 12/24 aprilie 1877.

Culegerea informațiilor – prioritate a structurilor militare românești

România nu avea la 1877 o armată prea numeroasă, dar prin mobilizarea ordonată la 6/18 aprilie acel an și-a mărit simțitor efectivele. Armata permanentă și teritorială constituiau „armata de prima linie”, milițiile ce urmau a fi organizate în corpuri active formau „armata de a doua linie”, iar gărzile civice trebuiau să realizeze paza în orașe. Armata chemată sub drapel era tânără, ostașii în general sub 30 de ani, iar efectivele totale mobilizate în timpul războiului fiind de circa 120.000 de oameni. Dintre aceștia, 58.700 au constituit armata operativă, 30.000 efectivele batalioanelor de miliții, 16.000 gărzile civice sau orășenești și circa 5.000 de dorobanți și călărași lăsați pentru paza graniței și menținerea ordinii⁴.

În prima fază a desfășurării conflictului, unitățile armatei române au fost distribuite, începând cu luna aprilie astfel ca să poată face față unui eventual atac asupra Calafatului din partea numeroaselor trupe turcești ce erau concentrate în zona Vidinului și, de asemenea să poată respinge eventuale înaintări ale armatei turcești dinspre Giurgiu spre București. Turcii, în urma bombardamentelor intense efectuate de artileria noastră de la Calafat, Oltenița, Izlaz, Bechet sau Corabia renunță ulterior la intenția de a iniția o campanie militară pe teritoriul național.

În condițiile în care teritoriul României era amenințat să devină teatru de război, organele Ministerului de Interne care îndeplineau atribuții și în domeniul culegerii de informații și contraspionaj, în colaborare cu cele ale Ministerului de Război și-au intensificat, în iarna și primăvara anului 1877 activitatea de monitorizare și penetrare informativă a garnizoanelor turcești de pe malul drept al Dunării. Măsurile de siguranță întreprinse de autorități privind expulzarea unor agenți turci, precum și dispunerea unităților militare românești de-a lungul fluviului au anihilat, în mare parte,

³ Gheorghe Platon, op. cit., p. 242.

⁴ Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom I, coord. Dan Berindei, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 664.

acțiunile spionajului turc care a recurs la practica spionajului „prin interpuși” – utilizarea unor persoane de cetățenie austro-ungară, greacă etc. care se aflau în România cu diverse acoperiri legale. Organele de contrainformații au depistat din timp aceste noi practici, arestând numeroși agenți care acționau îndeosebi în porturile dunărene sub acoperiri de comercianți, antreprenori sau personal navigant⁵.

Prin vigilența organelor administrative au fost descoperite din timp acte de diversiune puse la cale de agenți ai spionajului turc, precum încercări de distrugere a rețelei de telegraf. S-a interzis categoric șefilor de stații telegrafice să mai comunice altor persoane copii după rapoartele telegrafice ale comandanților militari români. În timpul trecerii Dunării de către armatele rusești, toate oficiile poștale și telegrafice din sudul țării au sistat comunicările.

Necesitatea adoptării măsurilor de contracarare a acțiunilor de spionaj și sabotaj posibil a fi inițiate de armata otomană reiese dintr-o telegramă emisă de Ministerul de Război și adresată unităților române existente în proximitatea orașului Craiova, mai 1877. Pregătirile militare și aflusul masiv de armament și muniție necesită înființarea unei rețele de depozite militare în zonă, care trebuie protejate corespunzător „spre a nu fi espuse a deveni pradă unor spioni sau aventurări îndrăznețe cari ar putea să le incendieze sau distrugă și aceasta cu atât mai bine cu cât inamicul întrebuințește orice mijloace numai să-și ajungă scopul și cu atât mai mult cu cât poliția militară și civilă sunt foarte slabe lipsindu-le cu totul mijloacele”⁶.

Necesitatea unei activități de culegere a informațiilor cu caracter militar reiese cu pregnanță din momentul unirii Principatelor Române, domnitorul Alexandru Ioan Cuza sprijinind crearea unei instituții militare racordate la evoluțiile de pe continent. Deoarece prioritară era unificarea structurilor militare muntene și moldovenești într-un tot unitar, prin Înaltul Ordin de Zi nr. 83 din 12/24 noiembrie 1859 a fost creat *Corpul de Stat Major General al Principatelor Unite* cu atribuții „pentru executarea lucrărilor tehnice militare și alte misiuni în care se cer cunoștințe militare

⁵ Vasile Bobocescu, *Momente din istoria Ministerului de Interne*, vol. I, Editura Ministerului de Interne, București, 2000, p.69.

⁶ Arhivele Naționale ale României, *Fond Ministerul de Război, Parte structurală Marele Stat Major. Marele Cartier General*, Dosar nr.6/1877, fila 82.

speciale”⁷.

Acest prim Stat Major General al armatei române avea în compunere trei Secții; dintre acestea, *Secția II – Lucrări topografice și geodezice*⁸ îl avea ca șef pe sublocotenentul Gheorghe Slăniceanu (viitor general), iar ca adjuncți pe sublocotenenții Nicolae Dona, Constantin Barozzi și Ștefan Fălcoianu (ofițeri care, de asemenea, în deceniile următoare, vor deține funcții de conducere în cadrul armatei din postura de generali). Principalele atribuții stabilite prin actul normativ se refereau la întocmirea lucrărilor topografice, geodezice și statistice, culegerea și centralizarea datelor și informațiilor necesare planificării operațiilor tactice și strategice ale armatei sau asigurarea celor mai potrivite itinerarii de deplasare ale unităților militare⁹.

Secția a II-a și-a desfășurat activitatea până în anul 1865, moment în care Statul Major General a fost desființat, atribuțiile sale administrative fiind trecute la Direcția I din Ministerul de Război¹⁰. Deși se fac primii pași în acest domeniu complex și vital într-un război modern, activitatea acestei structuri a fost redusă; totuși, se pun bazele și activității de informații militare externe, prin ofițerii trimiși la studii în străinătate, în special în Franța și Belgia, sau ca observatori în conflictele de pe continent și Războiul Civil american.

Pe fondul preocupărilor pentru crearea unei instituții militare eficiente apare, la 17 martie 1877, Depozitul General de Război în cadrul căruia s-a constituit Secția a II-a cu misiuni de informare și cercetare a inamicului. Odată cu înființarea Marelui Cartier General (MCG)¹¹, Secția Harta României și Secția Lucrări istorice din cadrul Depozitului General de Război au fost trecute în subordinea acestei structuri, maiorul Constantin Brătianu și căpitanul Constantin Căpităneanu din Secția Topografică fiind

⁷ „Monitorul Oastei” nr.21 din 3 iunie 1860, p.322, apud Maria Georgescu, *Crearea Statului Major General (1859)*, în revista „Document”, nr. 3(45)/2009, p. 2, <http://www.mapn.ro/smg/SIA/document1.html>.

⁸ Maria Georgescu, op. cit., p.3.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Cristian Troncotă, *România și frontul secret*, Editura ELION, București, 2008, p. 23.

¹¹ Marele Cartier General se constituie la 6/18 aprilie 1877 având ca prim șef de stat major pe colonelul Gheorghe Slăniceanu. În timpul Războiului de Independență, Marele Cartier General funcționează succesiv în România și Bulgaria, în localitățile București, Poiana, Craiova, Corabia, Verbița, Poradim și Lom Palanka.

ofițerii însărcinați cu analiza informațiilor la MCG și elaborarea unor lucrări de sinteză referitoare la armata otomană.

Înainte de intrarea efectivă în luptă a trupelor române, Marele Cartier General al Armatei a redactat instrucțiuni detaliate referitoare la modul în care militarii trebuie să fie la curent cu pozițiile și intențiile inamicului, în general cu capacitățile trupelor otomane cantonate la sud de Dunăre.

Două zile după ce Rusia declară război Imperiului Otoman, la 14/26 aprilie 1877 șeful Marelui Cartier General, colonelul Gheorghe Slăniceanu semnează Ordinul de Zi nr. 1 în care se accentuează importanța și rolul ordinelor, care trebuiau să fie precise, clare și concise și necesitatea cunoașterii situației și puterii inamicului¹².

Prin Ordinul de zi pe Armată nr.3 din 18 aprilie 1877, se cere ca „D-nii comandanți ai Corpurilor de Armată și Divizii active vor înainta Marelui Cartier General descoperirile făcute în recunoașterile ordonate și informațiunile atingătoare de poziția de mișcările inamicului sau de topografia terenului ce el ocupă conform celor ce se prescriu mai jos.

Harta distribuită Corpurilor este aceea lucrată pe scala 1/57600. Statele Majore ale marilor unități sunt îndatorate a rectifica deosebirile ce vor constata între arătările cartei și realitatea....Lucrările speciale ordonate de diferiți șefi relative la recunoașterea inamicului și a pozițiilor sale, a resurselor sale de tot felul, a mijloacelor sale de apărare artificiale sau a obstacolelor ce are a învinge se vor trimite Marelui Cartier General în fiecare săptămână”¹³.

În ceea ce privește necesitatea culegerii de informații despre trupele otomane, în *Articolul 3 – Informațiunile*, se specifica: „În starea de repaos serviciul de siguranță al trupelor va aduna toate relațiunile căpătate direct sau indirect asupra pozițiunei ocupate de inamic, efectivele sale, starea sa morală și proiectele sale.

Aceste relațiuni se vor transmite și Marelui Cartier General când pot avea importanță imediată. În tot cazul ele vor fi păstrate la arhiva diviziilor sau corpurilor de armată. Descoperirile al căror scop se raporta la aflarea

¹² Alin Spănu, *Serviciul de Informații al României în Războiul de Întregire Națională*, Editura Militară, București, 2012, p. 20.

¹³ Arhivele Naționale ale României, Fond *Ministerul de Război, Parte structurală Marele Stat Major. Corp II Armată*, Dosar nr. 6/1877, fila 25.

forțelor inamicului și a dispozițiilor sale de luptă în care se va căuta mai cu seamă a preciza locul ocupat de cavaleria, artileria inamicului se vor comunica imediat și Marelui Cartier General”¹⁴.

În continuare, Marele Cartier General Al Armatei dă, la 4 iulie 1877 „Ordinul de di No 23”¹⁵ care se referă la măsurile de siguranță ce trebuie luate de către unități, stabilirea și schimbarea parolelor militare, trecerea peste linii, recunoașterile efectuate în teritoriul inamic, modul de comportare cu negociatorii adversarului, prizonierii și dezertorii. Sunt indicate a fi utilizate și metode de „intoxicare a adversarului”, astfel că se indica ca parlamentarul inamic să fie indus în eroare în ceea ce privește forța și intențiile armatei române: „Se pote câte odată esecuta inadins oare care mișcări greșite astfel ca parlamentarul să fie înșelat asupra scopurilor, pozițiilor sau puterilor noastre”¹⁶.

Ordinul de Zi nr. 26¹⁷ din 6 iulie 1877 prezintă modalitățile concrete prin care trebuie să fie culese informații despre inamic, în afară de cele colectate prin utilizarea propriilor militari (recunoașteri, patrulare etc.), reprezentând documentul cel mai detaliat referitor la aceste aspecte de importanță vitală într-un război modern. Însemnătatea obținerii unor informații reale și corecte despre inamic este prezentată astfel: „Pe cât este de mare însă însemnătatea informațiilor esacte, cu atât este de primejdios de a regla întreprinderile sale după informații false sau inesacte. Când avem dar cel mai mic cuvânt de a bănuî izvorul lor, este mai prudent a le privi ca nule....Mijloacele principale întrebuințate în campanie spre a dobândi știri asupra inamicului sunt, afară de patrulare și recunoșteri:

1. Prisonieri
2. Dezertori
3. Locuitori
4. Spioni
5. Deosebite alte indice

Afară de aceasta se mai pot încă dobândi știri prin interceptarea scrisorilor și a telegrafului sau controlarea acestora din urmă, aședând un

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Arhivele Naționale ale României, Fond *Ministerul de Război, Parte structurală Marele Stat Major. Brig 1 Divizia 1 cavalerie*, Dosar nr. 7/1877, file 27-29.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Arhivele Naționale ale României, Fond *Ministerul de Război, Parte structurală Marele Stat Major. Brig 1 Divizia 1 cavalerie*, Dosar nr. 7/1877, file 33-34.

aparat telegrafic pe parcursul liniilor telegrafice inamice”.

Detalii interesante sunt prezentate în continuarea documentului, demonstrând faptul că militarii români cunoșteau, în urma pregătirii acumulate în țară și străinătate „arta” culegerii informațiilor și a verificării veridicității lor. În cazul prizonierilor de război trebuiau urmate proceduri stricte în cadrul interogatoriilor, care să nu includă violența gratuită pentru a extrage informațiile cerute de comandament, deoarece nu se urmărea cantitatea ci calitatea informațiilor obținute. În ceea ce privește dezertorii, situația de obicei era opusă, aceștia livrând o mare cantitate de informații pentru a fi considerați utili de adversar; așadar orice informație furnizată urma să fie verificată din mai multe surse.

O atenție specială urma să fie acordată spionilor dovediți că prestează o asemenea muncă. „Prin spioni se poate adese avea multe știri asupra inamicului, dar întrebuintarea lor este foarte anevoioasă, căci aproape toți făcând această meserie pentru bani nu înfățișează decât prea puține garanții de încredere. Ei sunt aleși obicinuît printre cei care pot fi mai puțin bănuîți, precum: preoți, negustori și contrabandiști. Spionii trebuie să fie recunoscuți unii altora, astfel ca spusele lor să poată fi controlate și chiar și supravegheați unii prin alții.

Sunt adese spioni plătiți de amândouă părțile. Aceștia sunt cei mai buni, dar trebuie multă dibăcie pentru a se sluji de dînșii. Spionii trebuiesc pe atât de bine răsplătiți când aduc știri bune, pe cât de aspru pedepsiți, chiar împușcați, pe dată ce sunt dovezi că sunt trădători¹⁸.

Sunt prezentate, în continuare, alte aspecte care se pot constitui în informații deosebit de utile comandamentelor române pentru a sesiza mutațiile survenite în dispozitivele de luptă ale otomanilor. „Afară de aceste mijloce sunt alte indicii care ne pot da cel puțin oarecare presupuneri asupra mișcărilor și intențiilor inamicului...Haine nouă găsite pe un câmp de luptă ne arată sosire de trupe nou venite....Praful ce ridică o coloană în marș ne poate arăta direcția marșului și chiar trupele din care este formată coloana: astfel, dacă coloana este de infanterie, praful se ridică la o înălțime mică, iar dacă coloana este de cavalerie praful din potrivă se rădică în sus; dacă coloana este compusă de trăsură, înălțimea la care se rădică praful se schimbă, în unele locuri mai mare în alta mai mică. Direcția trupelor se poate judeca după strălucirea armelor, care este mai mare dacă trupele inamice

¹⁸ Ibidem.

sunt cu fața, mai mică dacă ele sunt cu spatele la noi...”¹⁹.

Aceste reguli generale puse la dispoziția armatei înainte de începerea campaniei militare în Bulgaria au constituit fundamentul procesului de colectare a informațiilor despre trupele otomane, pe baza lor reușindu-se, în general, cunoașterea atât a capacităților cât și a planurilor adversarului.

Un aspect scos în evidență este și acela al necesității ca interogatoriile tuturor categoriilor de persoane prezentate mai sus să fie efectuate de ofițeri specializați, pentru ca informații „falsе răspândite înadins” să poată fi depistate înainte de a intra pe fluxul informațional stabilit la nivelul armatei de asediu al Plevnei. Acestor militari li se cerea „să caute a ghici și a se pătrunde bine, prin toate mijloacele ce inteligența și priceperea pune la dispoziția sa spre a descoperi adevărul”²⁰.

Dincolo de modernitatea evidentă a instrucțiunilor prezente în documentele enunțate, experiența războiului a reliefat și lacunele existente în acestea. Deși se specifică necesitatea adaptării activității de culegere a informațiilor la situația de pe teren, prevederile au fost considerate, ulterior, prea generale, fiind valabile în orice război. Așadar, nu erau stipulate chestionare referitoare la fortificațiile, obstacolele naturale sau artificiale existente în terenul inamic²¹, la camuflarea artileriei adverse și posibilitățile reale ale acesteia, tipul de armament al inamicului și caracteristicile acestuia (s-a dovedit a fi superior estimărilor inițiale). Trebuiau puse celor interogați întrebări precise, punctuale, pentru ca informația să poată fi valorificată la potențialul maxim posibil; la acest capitol, din păcate, instrucțiunile Marelui Cartier General aveau lacune, contribuind la eșecurile din prima fază a ostilităților militare.

Contribuții informative ale armatei române în Războiul de Independență

După primele succese destul de facile înregistrate pe frontul din Bulgaria (mai - iulie 1877), situația se complică pentru forța expediționară rusă odată cu ieșirea din cetatea Vidinului a armatei de intervenție conduse de Osman Pașa. Generalul otoman, care avea intenția de a veni în sprijinul cetății Nicopole, odată aceasta cucerită, își schimbă direcția de marș, ajungând la Plevna. Intuind importanța strategică deosebită a sistemului fortificat al Plevnei, experimentatul militar turc îl transformă „din o

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

²¹ Paul Ștefănescu, *Istoria serviciilor secrete române*, Editura ANTET, București, 2007, p.25.

pozițiune de luptă accidentală, cum o considerau rușii la început, într-o puternică cetate de moment: obiectivul final și hotărâtor al campaniei”²².

Campania militară ia o turnură dramatică pentru Rusia țaristă, aceasta fiind obligată să ia în calcul prelungirea ei (se considerase că, în maxim o lună, Poarta va fi învinsă), creșterea costurilor umane și materiale, complicații diplomatice etc. Semnalăm faptul că atenționările unităților de recunoaștere române efectuate pe teritoriul bulgar și care colectaseră informații prețioase despre mișcările lui Osman Pașa nu au fost acceptate de comandamentul imperial rus. În acest sens, la 20 iunie/2 iulie 1877, domnitorul Carol I îi transmite marelui duce Nicolae, comandantul suprem al forței expediționare ruse în Balcani, următoarele: „...mi fac o agreabilă datorie de a aduce la cunoștința Voastră o noutate care ne vine de la fruntaria sârbă, noutate pe care v-o dau cum am primit-o, căci nimic nu ne autoriză până acum ca să o luăm sau nu de bună și după care Osman-pașa ar fi ieșit din Vidin cu 15 batalioane și două baterii și s-ar fi îndreptat asupra Rahovei”²³.

Mișcarea realizată de generalul otoman schimbă radical situația strategică a frontului bulgar, existând amenințarea reală ca trupele rusești să fie atacate din flanc și ocupat Șiștovul, unde se afla cel mai important pod care asigura legătura peste Dunăre a armatei țariste cu teritoriul României; coroborată cu oprirea ofensivei ruse conduse de generalul Gurko în Munții Balcani, exista pericolul potențial ca forțele țariste să fie obligate la retragere peste fluviu, cu consecințe dramatice pentru țara noastră. În fața acestei situații critice, comandamentul imperial rus hotărăște ocuparea sistemului defensiv al Plevnei.

Garnizoana otomană de la Plevna ocupa o poziție strategică deosebită, deoarece aici se încrucișau căi de comunicație importante care făceau legătura între localitățile Nicopol, Rusciuk, Sofia, Tirnovo sau Filipopol. Relieful era favorabil apărătorilor, terenul din jurul Plevnei fiind în cea mai mare parte accidentat, cu dealuri succesive de diverse înălțimi care îngreunau considerabil atacarea pozițiilor turcești, cu văi și vâlcele străbătute în toate direcțiile de pâraie cu sau fără apă în acel moment. Beneficiind de greșelile strategice ale conducerii ruse, Osman Pașa, un comandant competent, a intuit imediat faptul că zona Plevnei poate schimba

²² Nicolae Densușianu, *Istoria militară a poporului român*, Editura Vestala, București, 2002, p. 403-404.

²³ Ibidem.

cursul războiului – în consecință, a ordonat amenajarea și fortificarea acestui sistem defensiv după toate principiile artei genistice moderne, sprijinindu-se pe 14 redute, multe dintre ele inter-conectate și cu posibilitatea de a se proteja reciproc prin foc de artilerie.

După primul eșec al trupelor ruse în fața Plevnei (8/20 iulie 1877) deși nu se încheiase nici un acord de colaborare militară, guvernul român, la cererea expresă a comandamentului imperial a consimțit să preia cetatea Nicopole ocupată deja, pentru a degaja unitățile militare care urmau să participe la cel de-al doilea atac asupra Plevnei.

În urma celei de-a doua înfrângeri în fața Plevnei (18/30 iulie 1877), mult mai gravă decât prima prin pierderi și posibilele consecințe directe se produce panică în rândul trupelor ruse, începând chiar și retragerea în dezordine spre podul de la Șiștov. Situația critică a armatei imperiale pe frontul balcanic a determinat guvernul de la Sankt-Petersburg să mobilizeze și să trimită în luptă ultimele forțe de care dispunea – garda imperială și să solicite concursul urgent al armatei române, singura care, fiind în apropiere, putea opri în acel moment o eventuală tentativă a turcilor de încercuire a unităților ruse.

Dramatică este Telegrama trimisă de marele duce Nicolae, la 19/31 iulie 1877, domnitorului Carol I.: „*Turcii, adunând cele mai mari mase de trupe la Plevna, ne zdrobesc. Rog să faci fuziune, demonstrațiune și, dacă se poate, să treci Dunărea cu armata, după cum dorești. Între Jiu și Corabia demonstrațiunea aceasta este neapărat necesară pentru înlesnirea mișcărilor mele*”²⁴.

Deoarece o eventuală înfrângere a Rusiei putea avea consecințe dramatice pentru România, au fost trimise imediat peste Dunăre restul trupelor Diviziei 4 române; luna următoare, după alte telegrame insistente ale marelui duce Nicolae – din 9/21 și 19/31 august – și după tratativele purtate între cele două guverne și între împăratul Alexandru al II-lea și domnitorul Carol I (16/28 și 17/29 august 1877), grosul armatei române trece fluviul la 20 august/1 septembrie pe podul improvizat la Siliștoara, lângă Corabia și ia poziții de luptă în fața fortificațiilor de la Plevna²⁵.

La tratative s-a convenit ca trupele ruse și române dislocate în zona Plevnei, constituind Armata de Vest, să fie puse sub comanda domnitorului Carol I, secondat de generalul rus Zotov ca șef de stat major; comanda efectivă a armatei române a fost atribuită generalului Alexandru Cernat,

²⁴ *Memoriile regelui Carol I*, volum III (1876 - 1877), Editor Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1994, p. 191.

²⁵ Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom I, p. 673.

ministrul de Război. Eșecurile suferite l-au determinat pe țar să adopte o poziție mai responsabilă în relațiile cu țara noastră, acceptându-se „parteneritatea oștirii române în condițiile unei armate aliate”, iar factorii politici români s-au mulțumit cu asigurările verbale ale interlocutorilor, fără a pretinde, așa cum ar fi fost normal ținând cont de experiența negativă în raporturile cu Rusia țaristă, o alianță „scrisă”²⁶.

Graba manifestată de comandamentul rus în organizarea celei de-a treia bătălii de la Plevna pentru ziua de 30 august 1877, zi care coincidea cu onomastica țarului Alexandru al II-lea nu a permis unităților militare ruse și române să realizeze pe deplin informarea asupra dispozitivului defensiv otoman. Insuficienta informare asupra inamicului a avut ca urmare întocmirea de către secțiile operații și topografică a documentelor de luptă pentru ziua de 30 august/11 septembrie 1877 cu unele date inexacte.

Cea de-a treia bătălie a Plevnei a reprezentat un clar eșec, evidențiind lipsa de experiență a comandamentului imperial rus și modul defectuos în care s-a desfășurat acțiunea trupelor româno-ruse, în ciuda unui evident eroism din partea unităților angajate. Cucerirea și menținerea redutei Grivița 1 a fost singurul succes al acțiunii, mult prea puțin față de cei aproape 20.000 de militari morți sau răniți, ruși și români, ai unei singure zi de lupte²⁷.

Pierderile imense înregistrate în doar câteva ore au convins comandamentul suprem că sistemul de apărare al Plevnei era deosebit de puternic, ingenios organizat, folosind cu succes avantajele terenului și beneficiind de un armament de artilerie care asigura executarea unui foc de artilerie dens. Prin urmare, nu putea fi ocupat printr-un nou asalt general, ci numai prin blocare și obligarea lui Osman Pașa să capituleze din cauza foamei și a bolilor; începea un asediu prelungit până în decembrie 1877 care a reprezentat o extrem de valoroasă experiență de luptă căpătată de tânăra armată română.

Pe lângă insuficienta forță umană și materială a armatelor ruso-române în această a treia bătălie a Plevnei, un alt factor important al înfrângerii l-a reprezentat și lipsa informațiilor elementare despre inamic: număr, armament, voință combativă, experiență, dispunere a redutelor și forturilor otomane etc.

Incapacitatea culegerii informațiilor corecte pe teren au dus, în ceea

²⁶ Ibidem.

²⁷ John Henry Verrinder Crowe, *PLEVNA*, Encyclopedia Britannica, 11th Edition, vol. 21, pp. 838-840, <http://www.xenophon-mil.org/rushistory/battles/plevna2.htm>

ce privește trupele române, la o situație care a pus în pericol mare parte din unitățile noastre. Astfel, în urma evaluării efectuate după luptă, generalul Gheorghe Anghelescu, comandantul Diviziei 3 Infanterie, a fost acuzat de „lipsă totală de inițiativă în organizarea recunoașterilor speciale”, iar maiorul Iacob Lahovary, însărcinat cu recunoașterea terenului din fața Plevnei a fost aspru criticat, inclusiv în presa națională, pentru eroarea sa. Maiorul Lahovary s-a apărat insistând asupra greutăților obiective ce nu i-au permis identificarea celor două redute (Grivița 1 și Grivița 2) și nici a râpei abrupte din fața acestora²⁸.

Pentru ca asediul Plevnei să fie încununat de succes, trebuiau neapărat tăiate legăturile asediaților cu exteriorul. Acest lucru a fost realizat prin acțiunile efectuate sub comanda generalului rus Gurko, care a cucerit la 12/24 octombrie Gorni Dubnic, în sud-vestul Plevnei, luând cu acest prilej 5000 de prizonieri și desăvârșind încercuirea Plevnei. Tot atunci o brigadă românească de călărași a ocupat Gorni și Dolni Etropol; cucerirea localităților Teliș, Dolni Dubnic, Crișin, Osicova, Vrața etc. a desăvârșit încercuirea și izolarea Plevnei, căreia i s-a tăiat orice cale de comunicație cu exteriorul. În lipsa unui ajutor extern, soarta armatei încercuite era pecletuită; marele duce Nicolae adresează un ultimatum la 31 octombrie/12 noiembrie lui Osman Pașa și îi cere să capituleze, propunere respinsă însă de comandantul cetății asediate.

În consecință, s-a trecut la pregătirea armatei aliate ruso-române (circa 100.000 militari cu 500 tunuri) pentru bătălia finală și pentru cucerirea Plevnei. Întregul perimetru al împresurării de 50 de km a fost împărțit în șase sectoare, cel mai lung revenind unităților române comandate de generalul Alexandru Cernat²⁹.

Pentru a asigura secretul propriilor acțiuni de luptă au fost inițiate măsuri riguroase pentru prevenirea scurgerii de informații către inamic. Jandarmeria militară și funcționarii Ministerului de Interne detașați în zona de operațiuni au îndepărtat toate persoanele suspecte de spionaj din localitățile din jurul Plevnei unde staționau unități militare românești și au vegheat ca, prin depeșele telegrafice, corespondenții de presă să nu transmită informații secrete. O atenție deosebită a fost acordată interceptării agenților lui Osman Pașa trimiși în recunoaștere, multe dintre încercările acestuia de a lua legătura cu comandanții turci de pe alte fronturi soldându-

²⁸ Alin Spânu, op. cit., p.22.

²⁹ Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. VII, p.684.

se cu eșecuri.

De un real folos în procesul de evaluare a capabilităților armatei otomane asediate la Plevna a fost cel al interogatoriilor diverselor categorii de persoane care ajung în liniile unităților române. Astfel, în documentele elaborate pe frontul bulgăresc întâlnim interogatoriile luate unor dezertori turci de religie mahomedană, țărani bulgari și mici comercianți creștini fugiți din fortificațiile otomane, ca să nu mai vorbim de cei luați prizonieri în urma acțiunilor de luptă. În continuare, derulăm firul acestui procedeu de culegere de informații, extrem de util deoarece putea prezenta, bineînțeles și cu o anumită doză de subiectivism, tabloul „la zi” al situației armatei otomane conduse de generalul Osman Pașa.

În interogatoriul luat bulgarilor Iordache Ghețov, Petrache Țacov și Christu Nicolof la începutul lunii noiembrie 1877, aceștia afirmă că au fugit din Plevna datorită condițiilor foarte grele de viață existente în acel moment în oraș. Fusese stabilit de către Marele Cartier General, așa cum am prezentat deja, un set de întrebări standard care se aplicau celor supuși procedeele de colectare a informațiilor militare. Interogatoriile începeau cu întrebarea – *De ce religie sunteți, din ce localitate și de ce ați fugit din Plevna?* Bulgarii anchetați afirmă: „Suntem de religie creștină locuitori din Plevna...am fugit din Plevna fiindcă dacă ne prind turcii ne pun la lucru și nu țin contu că de trei săptămâni suntemu flămânzi.

Ce cunoștințe aveți despre armata turcească? – Știm că turcii fugu de tunuri și din redute în oraș și se ascundu prin casele bulgarilor și ofițerii vin și îi iau cu bătaie și cu amenințare că îi împușcă și îi duc la poziții, se laudau înainte că au 100,000 de oștire, dar acum iam auzitu pe dânșii spunându că nu au decat 20,000 buni de luptă, toți ceilalți sunt bolnavi și răniți, tote casele sunt pline de răniți și bolnavi și noi stăm prin pivnițe și afară.

Au multă muniție de rășbel? – Pentru pușci este destul de multă muniție dar pentru tunuri nu au multă, tota muniția au scoso de prin giamii și biserici și au pusu afară din oraș în grope de pământu. *Au multe provisiuni de hrană?* - Am auzitu vorbindu că au pe două săptămâni, dar magazii cu alimente nu au decât puțin prin colțuri de dughene....*Pentru vite au hrană și suntu multe vite?* – Suntu multe vite dar mor de foame, nu au nimicu cu ce le hrăni...

Ce ați auzitu despre intențiunile turcilor? – Am auzitu că oficerii încurajau trupele că vor veni forțe denspre Sofia....Cinci Pașe din conducere suntu pentru a se preda, însă Osman Pașa cu alți doi pașe nu vroru ase preda

și acești trei pașe nici o dată nu se culcă la un locu fiindu frică a nu fii omorîți”³⁰.

Pe aceeași linie se înscriu și informațiile furnizate de alți bulgari fugiți de sub autoritatea lui Osman Pașa. Astfel, la întrebarea Ce cunoașteți despre armata turcească, din ce număr se compune și în ce stare se află, bulgarii interogați la 7 noiembrie 1877 declară: „...după spuse, auzite și văzute pot să fie de la 40-50 mii, sunt într-o stare foarte proastă, slăbiți de foame și desbrăcați, înainte de a se închide Plevna le-au adus puține straie care le au luat cei mai mari”³¹. Această cifră este prezentată și în interogatoriul luat bulgarului Petru Nincu în ziua de 20 octombrie 1877, care afirma că a fugit din Plevna datorită condițiilor foarte grele de viață din acel moment. La întrebarea câtă armată au turcii în Plevna, acesta răspunde – „am auzit din svon că sunt ca la 50000 soldați”.

Deosebit de utile informații căpătau militarii români din interogarea dezertorilor turci fugiți. În Nota adresată generalului Alexandru Cernat, comandantul Armatei de Operații, se atașează interogatoriul luat militarului turc Osman Edifnizani, dezertor, la 5 noiembrie 1877. Astfel, se specifică faptul că soldatul dezertase din cauza foametei existente în rândurile armatei lui Osman Pașa; sunt colectate și informații prețioase despre forța trupelor dușmane – „...trupele din Plevna care ave 4 la 500 oameni de batalion în luna august, nu mai are decât 150-180 oameni de batalion din cauza perderilor suferite și a bolilor epidemice....Trupele de rezervă pentru susținerea forturilor sunt așezate în bivouac lângă Plevna. Numai artileria de munte mai au câte 3 cai sau catîri de piesă, pentru transport, restul artileriei nu are cai”³².

Pe parcursul lunilor octombrie – noiembrie 1877 ofițerii români interoghează sute de soldați turci, dezertori sau prinși în timpul acțiunilor de luptă. Coroborarea informațiilor provenite de la aceștia, aparținând unor unități diverse și cu dislocare în părți diferite ale sistemului de apărare otoman creează un tablou foarte apropiat de realitatea ce va fi cunoscută după capitularea adversarului, la sfârșitul lunii noiembrie.

Astfel, Marele Cartier General al armatei române știa că sistemul defensiv al Plevnei se afla pe punctul de a ceda, bombardamentul continuu

³⁰ Arhivele Naționale ale României, *Fond Ministerul de Război, Parte structurală Marele Stat Major. Marele Cartier General*, Dosar nr.38/1877, file 92-93.

³¹ Ibidem, fila 94.

³² Ibidem, file 98-99.

al sutelor de tunuri rusești și românești provocând pagube imense și faptul că era apărat de 40 – 50.000 de militari, cea mai mare parte infanteriști, având doar aproximativ 1.500 trupe de cavalerie. În ceea ce privește armamentul era vehiculată cifra de 80-100 de tunuri cu foarte puțină muniție, circa 10-50 lovituri pentru fiecare piesă de artilerie, în schimb muniția de infanterie era considerată suficientă.

Același tablou dezolant al situației în noiembrie 1877 îl prezintă și doi ofițeri turci din armata împresurată, ale căror memorii vor fi tipărite mai târziu: „Un cerc de foc și de fier strângea Plevna..., proviziile erau aproape epuizate; reducând chiar rațiile, nu aveau hrană decât pentru maxim 15 zile...Mortalitatea creștea îngrozitor...Plevna devenise un vast mormânt, unde pierrea, în mizerie și îngrijorare, o armată...complet separată de restul lumii”³³.

Era evident că situația nu mai putea continua așa și că generalul otoman, în lipsa unui ajutor extern va încerca să rupă încercuirea și să-și croiască drum spre Sofia, dezertările din cauza foametei, bolilor și a frigului devenind fenomen de masă³⁴. Din documentele de arhivă reliefăm informațiile furnizate de soldatul turc Ahmet Mustafa din Batalionul 1 Gardă în ziua de 20 noiembrie 1877, în urma interogării sale de ofițeri români; după ce face o imagine de ansamblu asupra situației armatei asediate, acesta spune: „*Intențiunea armatei este că de când se va isprăvi proviziunile să se facă o ieșire spre Sofia*”³⁵.

Așadar, comandamentul ruso-român a putut să se pregătească din timp pentru momentul în care, în disperare de cauză, Osman Pașa va ordona spargerea încercuirii cu orice preț. La 19 noiembrie/1 decembrie 1877, generalul turc, ajungând la capătul resurselor, a cerut comandamentului armatei aliate să i se permită ieșirea spre Sofia sau Vidin, lăsând în Plevna toate armele și munițiile; răspunsul a fost că nu există decât posibilitatea capitulării necondiționate. Armata turcă încearcă să-și croiască drum prin luptă spre Sofia dar este obligată să capituleze la 28 noiembrie/10 decembrie 1877 în frunte cu comandantul ei suprem, Osman Pașa.

Prin cucerirea Plevnei i-a sfârșit cea mai grea etapă a războiului, victoria finală devenind iminentă. În continuare, misiunea armatei române era

³³ Academia Română, *Istoria Românilor*, op. cit., p. 683.

³⁴ Sunt elocvente cuvintele altui soldat turc, care dezertase în octombrie 1877: „...însă dacă împresoarea va mai dura mult mai toți soldații are să deserteze căci hrana are să lipsească cu totul, iar soldele de aproape doi ani nam primit”.

³⁵ Ibidem, fila 151.

de a anihila trupele otomane concentrate în nord-vestul Bulgariei, pentru a asigura astfel spatele și flancul drept al forțelor rusești ce înaintau spre Sofia.

Armistițiul semnat la 19/31 ianuarie 1878 prevedea și ocuparea unor cetăți și orașe, unitățile noastre preluând Vidinul și Belogradcikul; predarea către armata română a acestor cetăți a marcat sfârșitul campaniei efectuate la sud de Dunăre pentru recunoașterea independenței naționale, campanie care a necesitat efortul întregii societăți și jertfa a aproximativ zece mii de militari (morți, răniți și dispăruți).

Remarcăm și greutățile deosebite cărora au trebuit să le facă față militarii români pe frontul din Bulgaria, astfel că apar și situații care cereau măsuri energice pentru a nu se propaga în rândurile trupei. Dintr-un raport adresat ministrului de Război Ion C. Brătianu (deținea și această funcție, pe lângă cea de prim-ministru, în acel moment) de către Direcția Generală a Spitalelor Militare din Turnu-Măgurele la 20 octombrie 1877, se arată următoarele³⁶: „În ultimele transporturi de răniți de dincolo de Dunăre s-a observat că mare parte din acei răniți, principalmente den Județiulu Teleorman, au prezentatu la răni următoarele particularități: ...răni la mâna dreapta care oferea caracterulu unei plăgi produse prin arme de focu la o foarte mică distanță. În a doua serie de răniți s-a constatatut amputații parțiale la degete dintr-o armă tăietoare. Opiniunea noastră este că aceste răni sunt produse într-un mod voluntariu împinși numai de mobilul culpabil ca să se scutescu de serviciul militar.

Direcțiunea Sanitară din Turnu vă atrage atențiunea, domnule Ministru, asupra acestoru fapte, care pot servi ca urât exemplu și pot fi unu punctu de plecare al demoralisațiunei armatei și vă rog să ne comunicați ce demersuri sunt de luat în această privință”.

Aceste acțiuni disperate apăreau, pe lângă motive personale invocate și de cea mai mare parte a soldaților dezertori care erau judecați și condamnați de Curțile Marțiale ale unităților militare din care făceau parte³⁷ și datorită condițiilor de viață foarte dure existente pe front, mai ales că începea o iarnă lungă și friguroasă. Lipsa resurselor materiale trimise din țară pentru aprovizionarea militarilor din armata activă ce luptau în Bulgaria devine o problemă serioasă, forurilor de conducere fiindu-le trimise

³⁶ Arhivele Naționale ale României, *Fond Ministerul de Război, Parte structurală Marele Stat Major. Marele Cartier General*, Dosar nr.11/1877, fila 345.

³⁷ Referitor la procesele intentate soldaților dezertori din armata română în perioada 1877 – 1878, a se vedea pe larg dosarele existente la Arhivele Naționale ale României, *Fond Ministerul de Război, Părți structurale Corpul de Observație, Marele Stat Major etc.*

numeroase semnalări privind deficiențele semnalate. Astfel, în octombrie 1877, comandatul Batalionului Activ din Regimentul 15 Dorobanți, printr-o telegramă adresată structurilor superioare arăta următoarele: „Am onorul a raporta că am primit 250 recruți. Acești oameni sunt cu totul slabi în instrucție, neavând trecut școala de campanie. Tragerea instituită cu armele n-au făcut-o.

Instrucția am început dela încărcări focuri și ochirea și voi căuta a le da instrucția necesară cât mai în grabă.

Îmbrăcămintea le este Cămașă și Mantalele vechi din care mare parte rupte de tot – încălțați cu opinci fără obele....Armele sunt din cele cu distanțieru mic ce bate numai până la 400 metri....Batalionu după cum știți nu are prezenți de cât doi ofițeri de front...”³⁸.

Dincolo de marile greutăți întâmpinate, în această perioadă s-a creat, prin eforturi organizatorice și materiale considerabile un sistem militar cu o structură adecvată situației României, instruit și dotat în conformitate cu posibilitățile limitate ale țării, dar, foarte important, cu un moral ridicat determinat de perspectiva împlinirii idealului independenței. „Numai grație sistemului original – avea să declare generalul Grigore Crăiniceanu într-o ședință solemnă a Academiei Române – armata română a putut, în 1877, să pretindă cooperarea și alianța cu armata rusă, în loc de supunere și apoi să intre în război și să câștige acele nepieritoare victorii care ne-au dat independența țării”³⁹.

Concluzii

Pornind de la experiența participării la Războiul de Independență, autoritățile politice și militare au impus schimbări majore la nivelul conducerii și administrației armatei, precum și în fizionomia structurilor militare. Începând cu anul 1882, odată cu înființarea Marelui Stat Major, structura informativă a armatei capătă mai multă coerență și consistență iar activitatea informativă din armată intră în etapa a doua de evoluție în care, informațiile și contrainformații militare, vor avea un caracter întrunit. Prin Înalțul Decret Regal din 29 noiembrie 1882, Statul Major General a devenit organul permanent de conducere al armatei, având în compunere trei secții:

³⁸ Arhivele Naționale ale României, *Fond Ministerul de Război, Parte structurală Marele Stat Major. Marele Cartier General*, Dosar nr.11/1877, fila 349.

³⁹ Maria Georgescu, *Armata României în timpul domniei lui Carol I*, în *Revista de Istorie Militară*, nr. 1-2/2008, p. 59.

Secția I (personal, mobilizare, operații), Secția a II-a (*informații*) și Secția a III-a (comunicații și transporturi)⁴⁰.

În 1884, prin Decretul nr. 158 este aprobat Regulamentul serviciului de stat major în care este inclus și cadrul normativ intern al Secției a II-a, iar din 1897, secția se va numi *Secția a II-a – Statistică militară, studiul armatelor străine, informații, transporturi, telegrafie, misiuni și chestiuni internaționale* și va fi organizată în două birouri⁴¹.

O dată cu înființarea *Școlii Superioare de Război*, în 1889 s-a introdus și un curs de specialitate, care la capitolul VI prezenta „Serviciul informațiilor”. Din argumentațiile acestui curs reieșea faptul că serviciul de informații are un rol capital în conducerea războiului. Semnificativă era și prezentarea mijloacelor prin care, în epocă se puteau culege informațiile absolut necesare forurilor superioare militare: 1) hărțile și documentele adunate din timp de pace; 2) documentele găsite sau luate de la inamic; 3) interogarea locuitorilor, prizonierilor și dezertorilor; 4) spionajul (în sensul recurgerii de către M.St.M. la serviciul agenților rezidenți în rândurile inamicului, în vremuri de pace ori de război; 5) informații procurate de cavalerie; 6) recunoașterile prin atașați militari; 7) recunoașterile topografice etc⁴².

Deceniile următoare vor avea o deosebită importanță pentru tot ce va însemna, ulterior, informații și contrainformații militare în armata română, iar transformările survenite vor conduce la deținerea, de către aceasta, a unei structuri militare de informații relativ moderne, cu misiuni precise și cu un set coerent de norme interne de funcționare. Astfel, anul 1883 va aduce un element nou în activitatea structurilor de informații militare prin trimiterea în străinătate, la Berlin, a primului atașat militar român, colonelul Iacob Lahovari.

Dacă din punct de vedere teoretic se poate afirma că exista o racordare la evoluțiile înregistrate pe plan european, practic, însă, organizarea unui serviciu secret de informații cu caracter militar în România, care să corespundă nevoilor armatei, întâmpina și în continuare mari greutăți, datorită atât unor cauze obiective (resursele limitate) cât și celor legate de mentalitatea existentă în rândurile elitei militare.

⁴⁰ Cristian Troncotă, *România și frontul secret*, Editura ELION, București, 2008, p.29.

⁴¹ Lenuța Nicolescu, *Secția a 2-a Informații a Marelui Stat Major*, în revista „Document”, nr. 2(6)/1999, p. 57, <http://www.mapn.ro/smg/SIA/document1.html>

⁴² Cristian Troncotă, op. cit., p.29-30.

Reforma edificiului securității țării a înregistrat multe sinuozități ca urmare a anilor de criză financiară de la sfârșitul secolului al XIX-lea; eforturile guvernărilor nu au avut eficiența scontată, pe de o parte din cauza resurselor alocate, care nu au putut elimina lipsurile deja acumulate, iar pe de altă parte datorită proastei gestionări a fondurilor sau neînțelegerii adevăratelor priorități în domeniu.

Viitorul prim-ministru interbelic Gheorghe Tătărescu evidenția faptul că, în această perioadă „activitatea economică a țării, întărirea ei financiară apăreau mai utile decât activitatea militară, decât întărirea ei prin armata națională; construirea de căi ferate mai urgentă decât construirea de cazărmi și exportul grânelor mai hotărâtor decât importul armelor”⁴³.

Cu toate eforturile întreprinse, modernizarea s-a făcut mult prea lent, astfel explicându-se, pe lângă factorii care țin de relațiile cu aliații franco-anglo-ruși, campania dezastruoasă din anul 1916. „Cele mai multe din proiectele ce s-au făcut atunci au rămas însă, din nenorocire, după multă vorbărie și după fraze sforăitoare, tot proiecte” – relatează, cu amărăciune, un martor lucid al acelor ani, viitorul general Radu R. Rosetti. De altfel, chiar conducerea armatei, prin generalul Dumitru Iliescu, recunoștea că la „1 ianuarie 1914 armata se găsea în cea mai mare lipsă de tot ce-i era neapărat trebuincios pentru a intra în campanie”⁴⁴.

Bibliografie

1. Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom I, coord. Dan Berindei, Editura Enciclopedică, București, 2003.
2. Arhivele Naționale ale României, Fond *Ministerul de Război. Parte structurală Marele Stat Major*.
3. Bobocescu Vasile, *Momente din istoria Ministerului de Interne*, vol. I, Editura Ministerului de Interne, București, 2000.
4. Densușianu Nicolae, *Istoria militară a poporului român*, Editura Vestala, București, 2002.
5. Georgescu Maria, *Armata României în timpul domniei lui Carol I*, în *Revista de Istorie Militară*, nr. 1-2/2008.
6. Georgescu Maria, *Crearea Statului Major General (1859)*, în revista

⁴³ Gheorghe Tătărescu, *Mărturii pentru istorie*, București, 1996, p. 3.

⁴⁴ *România în timpul Primului Război Mondial. Mărturii documentare*, vol. I, 1914 – 1916, Editura Militară, București, 1996, p. 217.

„Document”, nr. 3(45)/2009, <http://www.mapn.ro/smg/SIA/document1.html>.

7. *Memoriile regelui Carol I*, volum III (1876 - 1877), Editor Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1994.

8. Nicolescu Lenuța, *Secția a 2-a Informații a Marelui Stat Major*, în revista „Document”, nr. 2(6)/1999, <http://www.mapn.ro/smg/SIA/document1.html>.

9. Platon Gheorghe, *Istoria modernă a României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1985.

10. *România în timpul Primului Război Mondial. Mărturii documentare*, vol. I, 1914 – 1916, Editura Militară, București, 1996.

11. Scorpan Costin, *ISTORIA ROMÂNIEI. Enciclopedie*, Editura Nemira, București, 1997.

12. Spânu Alin, *Serviciul de Informații al României în Războiul de Întregire Națională*, Editura Militară, București, 2012.

13. Ștefănescu Paul, *Istoria serviciilor secrete române*, Editura ANTET, București, 2007.

14. Tătărescu Gheorghe, *Mărturii pentru istorie*, București, 1996.

15. Troncotă Cristian, *România și frontul secret*, Editura ELION, București, 2008.

16. Verrinder Crowe John Henry, *PLEVNA*, Encyclopedia Britannica, 11th Edition, vol. 21, <http://www.xenophon-mil.org/rushistory/battles/plevna2.htm>.

Ioan-Codruț Lucinescu (n. 1972) – licențiat în istorie (1997), doctor în economie (2007) al Academiei de Studii Economice, București, cercetător științific în cadrul Academiei Române (1997-2006). Autor și coautor al mai multor cărți care abordează studii de securitate și intelligence, relații internaționale și geopolitică. De asemenea, autor al unor studii și articole având ca subiect istoria serviciilor secrete, publicate în reviste de specialitate și la conferințe naționale.